

ROLF ENGLUND:

Frågetecken inför den moderata strategin

Civilekonom Rolf Englund tar upp den moderata ekonomiska strategin som presenterades i föregående nummer av tidskriften av Arne Björhn. Man måste bestämma sig för vad som skall vara styrande för politiken; statens underskott eller ökningen i penningmängden. Enligt Englund måste det vara penningmängdens ökningstakt.

Civilekonom Arne Björhn, ekonomisk rådgivare åt den moderata partiledningen, har i en artikel i Svensk Tidskrift nr 3/1983 utvecklat sina tankar om hur en moderat Medium Term Strategy för en väg ur krisen bör se ut.

Hans recept är enkelt. Enligt hans mening bör politiken på både kort, medellång och lång sikt syfta till att på alla plan krympa den offentliga sektorn till förmån för en expansion i den privata sektorn. Enligt Arne Björhn behövs det således inte något som man skulle kunna kalla Medium Term Strategy.

Regeringen menar, skriver Arne Björhn, att huvudorsaken till de senaste årens stagnation är den åtstramningspolitik som bedrivits i de stora industriländerna. I andra hand pekar regeringen på Sveriges dåliga konkurrenskraft. Detta är enligt Arne Björhn en grovt felaktig beskrivning. Västvärldens, och Sveriges, stagnation beror i stället enligt Arne Björhn på den snabbt växande offentliga sektorn, de höga skatterna och marknadernas försämrade funktionsduglighet.

Arne Björhn får faktiskt ursäkta men jag vägrar för min del att tro på att president Reagan och Mrs Thatcher åstadkommit de senaste årens stagnation i sina länder genom att de ökat den offentliga sektorn, höjt skatterna eller försämrat marknadernas funktionssätt extra mycket i sina länder de senaste åren. Naturligtvis är det som regeringen och de allra flesta andra bedömare i västvärlden säger: den konjunkturedgång som vi haft i västvärlden de senaste åren beror på att man i de ledande länderna genom en stram penningpolitik försökt – och också lyckats – att få ned den höga och stigande inflationstakten. Naturligt-

vis är det också så att effekterna därav för Sveriges del har förstärkts av det dåliga svenska konkurrensläget. Det är inte någon särskilt socialistisk historieskrivning. Åtminstone den senare förklaringen är traditionella budskap från moderata samlingspartiet, SAF och Industriförbundet.

Min invändning på denna punkt innebär inte att Arne Björhn och jag på något sätt skulle vara oense om de negativa effekter som en stigande offentlig sektor, stigande skatter och sönderreglerade marknader har på effektiviteten i ekonomins funktionssätt.

– Att i detta läge försöka bedriva efterfrågepolitik är meningslöst, skriver Arne Björhn. Även om devalveringen ökar den utländska efterfrågan på svenska varor så kan den självfallet inte rätta till de djupgående strukturproblemen. Nej, naturligtvis inte. Men det har väl heller ingen påstått. Däremot är det uppenbart att det är lättare att lägga ner stålverk och varv om andra sektorer till följd av tex devalveringen är inne i ett expansivt skede, än vad det hade varit om det svaga svenska kostnadsläget hade bestått. Den moderata kritiken mot devalveringen är enligt mitt sätt att se obegriplig.

De stora underskotten

– Vi måste under 1980-talet avveckla underskotten i den offentliga sektorn och i bytesbalansen. Detta är den centrala och avgörande uppgiften för den ekonomiska politiken på både tre och nio års sikt, skriver Arne Björhn. För att uppnå det vill Arne Björhn spara 55–60 miljarder kronor i dagens penningvärde.

Arne Björhn gör emellertid inte riktigt klart för sig om det är statens underskott eller ökningen i penningmängden som skall vara styrande för politiken. Det finns en uppenbar risk, skriver han, att kraftfulla besparingar i en lågkonjunktur kan leda till en alltför låg total efterfrågan, dvs ökad arbetslöshet. I ett sådant läge vill Arne Björhn att besparingarna delvis skall följas av skattesänkningar. Det är med andra ord i sådana lägen inte lika angeläget att sänka budgetunderskottet.

Jag tror att felet är att Arne Björhn inte bestämmer sig för att det är penningmängdens ökningstakt som skall vara styrande för politiken. Har man väl insett det blir allt mycket enklare. Man får då bestämma sig för att man kan tolerera så stora underskott som är förenliga med den önskade ökningstakten i penningmängden. Skall ökningstakten i penningmängden ner från nuvarande 15–20 procent till 4–5 procent vid slutet av 1980-talet (eller hur fort det nu skall gå) så får det konsekvenser för hur stort budgetunderskott som man kan tolerera i olika konjunkturlägen. Man behöver då inte säga att det ibland är viktigt att sänka underskottet och ibland viktigare att sänka skatterna för att inte underskottet skall minska så mycket.

Olika slag av statsutgifter

När man funderar på hur stort budgetunderskott som är förenligt med en viss ökning av penningmängden måste man också göra klart för sig att det är en väsentlig, men inte särskilt uppmärksam, skillnad mellan statsutgifter för ökade barnbidrag och statsutgifter för ökade statsskuldräntor.

Om staten utbetalar en miljard i ökade barnbidrag ökar penningmängden med en miljard. Om staten däremot utbetalar en miljard i ökade räntor till bankerna (eftersom dessa under föregående period har ökat sitt innehav av statsobligationer, vilket de tvingas till) och om staten samtidigt lånar tillbaka miljarden genom att tvinga på bankerna ytterligare obligationer för en miljard, så har inte penningmängden ökat med en enda krona.

När man väl har skådat det ljuset och

man inser att statskuldräntor är något annat än vanliga statsutgifter så blir bilden både enklare och ljusare. Då blir underskottet i statsfinanserna mer hanterligt. Det blir då både enklare och mer meningsfullt att göra de behövliga besparingarna i de offentliga utgifterna. Då kanske man inte behöver spara 55-60 miljarder utan kanske 20 miljarder mindre. Det är skillnad det. Efter detta kvarstår dock min känsla av att det behövs ytterligare diskussion om hur en moderat Medium Term Strategy bör se ut.

Statsfinanserna

Miljarder kr

	1981/82	1982/83	1983/84
Statsinkomster	167	184	204
Statsutgifter exkl räntor	207	230	238
Underskott exkl räntor	40	46	34
Dito i % av BNP	7.0	7.5	4.9
BNP	570/1981	617/1982	700/1983
Underskott i % av penningmängden M3 ¹ + statsskuldväxlar	12.8	12.9	8.1
"M4" vid slutet av respektive år	313/1980	358/1981	420/1982
Statskuldräntor	28	46	57
därav: till bankerna		11	22
därav: till Riksbanken		6	
därav: till utlandet		10	12
Räntor som ökar penningmängden minus flöde till utlandet		19	23
		10	12
Ökning av penningmängden		9	11

(Arne Björhns svar återfinns på sid. 222)